

Dolgopolsky, Aaron; Blažek, Václav

Igor' Michajlovič Ďjakonov (12.1.1915-2.5.1999)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2000, vol. 49, iss. A48, pp. [167]-170

ISBN 80-210-2350-3

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101677>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JUBILEA – ЮБИЛЕИ – ANNIVERSARIES – JUBILÄEN

Igor' Michajlovič Ďjakonov (12. 1. 1915 – 2. 5. 1999)

V roce 1999 se uzavřela jedinečná životní, vědecká i pedagogická dráha petrohradského orientalisty I. M. Ďjakonova. Dětství strávil s otcem Michajlem A. Ďjakonovem (1855–1919), diplomatem a historikem, členem Ruské akademie věd, v Norsku. Norština pak patřila mezi půltucet živých evropských jazyků, které plynňě ovládal. Mezi světovými specialisty v klínopisu není běžné, že jeden a týž člověk je špičkovým odborníkem jak v sumerštině a akkadštině, tak hurritštině, urartejštině, a dokonce elamštině, a to v rovině filologické, literární, historické, i didaktické. Další oblast, kterou profesor Ďjakonov nezapomenutelně ovlivnil, byla historickosrovnávací jazykověda semitská (jeho teorie semitského kořene publikovaná v pražském časopise *Archív orientální* se stala již klasickou) a šířeji afroasijská (hamitosemitská), včetně aplikace metody *Wörter und Sachen* pro úvahy o afroasijské, ale též indoevropské pravlasti. Jeho vědeckou poctivost asi nejlépe vystihuje skutečnost, že v polovině 80. let přijal argumenty svých žáků (Militarev aj.) o předoasijské lokalizaci afroasijské pravlasti a opustil africkou verzi afroasijské kolébky, kterou předchozích 20 let obhajoval. Jako historik, který pracuje s autentickými prameny, měl odvahu zpochybnit Marxovo dogma o otroctví jako ekonomické základně starověkých říší. Zájem o dějiny Předního východu a vývoj písma v tomto regionu přivedl I. M. Ďjakonova i k některým konkrétním indoevropským jazykům, mj. k fryžštině a arménštině. I. M. Ďjakonov vychoval několik generací orientalistů, za všechny jmenujme současné padesátníky A. Militareva, V. Porchomovského nebo O. Stolbovou. Z nejmladší generace si již mezinárodní renomé vydobyl L. Kogan. Všichni, kdo profesora Ďjakonova znali, se shodovali v tom, že v jeho osobě se setkává výjimečný vědec, který dokonce vícekrát předběhl vývoj ‚hlavního proudu‘ vědy o několik desetiletí, pedagog s mimořádnou schopností vyvolat u svých žáků i čtenářů hluboký zájem o věc, a čestný člověk, který se nezpronevěřil svým zásadám přesto, že většinu života prožil v totalitním režimu. Jeden z autorů této vzpomínky při své návštěvě FF MU v Brně v r. 1995 ilustroval Ďjakonovovu občanskou odvahu následujícím příkladem. Po jeho (legální!) emigraci do Izraele v r. 1975 bylo jméno Dolgopolsky tabuizováno, jen ti nejobdivnější citovali tituly jeho publikací, nikoliv jméno autora. S jedinou výjimkou, kterou byl právě I. M. Ďjakonov. Přidejme i jednu osobní vzpomínku. Když se mladší z autorů této vzpomínky s profesorem Ďjakonovem poprvé

v r. 1985 setkal, zeptal se jej, zda by nechtěl navštívit tehdejší Československo. Odpověděl, že zde byl naposledy v r. 1967. Od té doby dostal mnoho pozvání, zejména od svého dobrého přítele profesora Petráčka, ale v cestě mu brání stud. Stud za sovětskou okupaci v srpnu 1968, která byla v polovině 80. let ještě velmi agresivně obhajována. Takový byl Igoř Michajlovič Djakonov.

Pro přiblížení jeho obdivuhodného díla uvádíme výběrovou bibliografii.

Historie starověkého Předního východu

Istorija Midii ot drevnejšich vremen do konca IV v. do n. é. Moskva-Leningrad: Izdatel'stvo AN SSSR 1956.

Obščestvennyj i gosudarstvennyj stroj drevnego Dvurečija. Šumer. Moskva: Nauka 1959.

Chetty, frigijcy i armjane. In: *Peredneaziatskij sbornik*, eds. I.M. Djakonov & G.V. Cereteli. Moskva: Nauka 1961, s. 333–368.

Die hethitische Gesellschaft. *Mitteilungen des Instituts für Orientforschung* 13[1967], 313–365.

Predistorija armjanskogo naroda. Erevan: Izdatel'stvo AN Armjan. SSR 1968; anglická verze *The Prehistory of the Armenian Nation.* New York: Delmar 1985.

Vostočnyj Iran do Kira. In: *Istorija Iranskogo gosudarstva i kul'tury. K 2500-letiju Iranskogo gosudarstva.* Moskva: Nauka 1971, s. 122–154.

Raby, iloty i krepostnye v rannej drevnosti. *Vestnik drevnej istorii* 1973/4, s. 3–29.

Parthian economic documents from Nisa. In: *Corpus Inscriptionum Iranicum*, part 2: *Inscriptions of the Seleucid & Parthian Periods and of Eastern Iran & Central Asia*, v. 2: *Parthian.* London: Humphries 1976.

The Cambridge History of Iran, Vol. 2: *The Median and Achaemenian Periods*, ed. Ilya Gershevits. Cambridge: University Press 1985, Chapter 1: Elam (s. 1–24) & 3: Media (s. 36–148).

Istorija drevnego mira, 1: *Rannaja drevnost'* (kapitoly 1–3, 7, 11, 19). Moskva: Nauka, 1989.

Puti istorii. Moskva: Nauka 1994.

Literatura starověkého Předního Východu

Épos o Gilgameše. Moskva: Nauka 1961.

- Jazyki Azii i Afriki III: Jazyki drevnej Perednej Azii (nesemitskije). Iberijsko-kavkazskije jazyki. Paleoaziatskije jazyki.* Moskva: Nauka 1979, kapitoly Šumerskij jazyk (s. 7–36), Ělamskij jazyk (s. 37–49), Churritskij i urartskij jazyki (s. 50–78), Chattskij (protochettskij) jazyk (s. 79–86), (spoluautor I.M. Dunajevskaja).
- Geographical Names according to Urartian Texts.* Wiesbaden: Harrassowitz 1981 (spoluautor S.M. Kashkai).
- Some reflections on numerals in Sumerian. Towards a history of mathematical speculation. *Journal of American Oriental Society* 103[1983], s. 83–93.
- Hurro-Urartian borrowings in Old Armenian. *Journal of American Oriental Society* 105[1985], s. 597–603.
- Hurro-Urartian as an Eastern Caucasian Language.* München: Kitzinger 1986; ruská verze Churrito-urartskije i vostočnokavkazskije jazyki. In: *Drevnij vostok: étmokul' turnye svjazi*, eds. G. M. Bongard-Levin & V.G. Ardzinba. Moskva: Nauka 1988, s. 164–207 (spoluautor S.A. Starostin).
- Alarodii. *Vestnik drevnej istorii* 1995/1, s. 116–123.
- Šumery i afrazijscy glazami istorika. *Vestnik drevnej istorii* 1996/4, s. 81–88.
- External Connections of the Sumerian Language. *Mother Tongue* 3[1997], s. 54–62.

Semitské a afroasijské jazyky

- Semito-chamitskije jazyki. Opyt klassifikacii.* Moskva: Nauka 1965 (anglická verze *Semito-Hamitic Languages*. Moscow: Nauka 1965).
- Drevnije jazyki Perednej Azii.* Moskva: Nauka 1967, kapitoly Obščaja charakteristika semitskich jazykov i ich mesto v sostave semitoxamitskoj jazykovoj sem'i (s. 179–262), Akkadskij jazyk (s. 263–328), Drevnechanaaneskij, amorejskij, ugaritskij (s. 329–351), Drevneevrejskij i staro-aramejskij (s. 352–428), Teksty (s. 429–478).
- Problems of root structure in Proto-Semitic. *Archiv orientální* 38[1970], s. 453–480.
- Problema protoafrazijskoj glagol'noj sistemy. In: *Konferencija po sravnitel'no-istoričeskoj grammatike indoevropskich jazykov*. Moskva: Nauka 1972, s. 45–49.
- Hamito-Semitic Languages. In: *Encyclopaedia Britannica*, 15th ed., Vol. 8, 1974, s. 589–598.
- On root structure in Proto-Semitic. In: J. & Th. Bynons, eds.: *Hamito-Semitic*. The Hague: Mouton 1975, s. 133–153.
- Lingvističeskije dannyje k istorii drevnejšich nositelej afrazijskich jazykov. *Africana. Afrikanskij étnografičeskij sbornik* 10[1975], s. 117–130.
- O principach afrazijskoj rekonstrukcii. In: *Balkanica*. Moskva: Nauka 1979, s. 72–83 (spoluautor V.Ja. Porchomovskij).
- Towards the pronunciation of a dead language: Akkadian. *Assyriological Miscellanies* 1. Copenhagen: Institute of Assyriology 1980, s. 7–12.
- Vavilonskaja filologija (III-I tysjačiletija do n. é.). In: *Istorija lingvističeskich učenij. Drevnij mir*. Moskva: Nauka 1980, s. 17–37.
- Earliest Semites in Asia. Agriculture and Animal Husbandry According to Linguistic Data (VIIIth–IVth Millennia B.C.). *Altorientalistische Forschungen* 8[1981], s. 23–74.
- Sravnitel'no-istoričeskij slovar' afrazijskich jazykov (editor), 1 (p-ǰ-b-f); 2 (t-ṭ-d); 3 (sibilanty a afrikáty + labiály). *Pis'mennyje pamjatniki i problemy istorii kul'tury narodov Vostoka*, 1: XV/IV [1981]; 2: XVI/III (1982); 3: XIX/III (1986) (spoluautoři A.G. Belova, A. Četveruchin, A.Ju. Militarev, O.V. Stolbova); anglická verze vyšla v časopise *St. Petersburg Journal of African Studies* 2, 3 (1994).
- Doslov (Posleslovije) k ruskému překladu knihy: Henry Lhote: *Vers d'autres Tassilis. Nouvelles découvertes au Sahara*, Paris: Arthaud 1976, rusky *K drugim Tassili. Novyje otkrytija v Sachare*, Leningrad: Isskušstvo 1984, s. 195–208 (spoluautor A. Ju. Militarev).

- Značenje Ėbly dlja istorii i jazykoznanija. In: *Drevnjaja Ėbla*, ed. I. M. Ėjakonov. Moskva: Progress 1985, s. 318–349.
- Obščefrazijskaja fonologičeskaja sistema. In: *Afrikanskoje istoričeskoe jazykoznanije*, ed. V. Porchomovskij. Moskva: Nauka 1987, s. 9–29 (spoluautoři A.Ju. Militarev, V. Ja. Porchomovskij, O.V. Stolbova).
- Afrasian Languages*. Moscow: Nauka 1988.
- The Importance of Ebla for History and Linguistics. In: *Eblaitica: Essays on the Ebla Archives and Eblaite Language*, Vol. 2, ed. C.H. Gordon. Winona Lake: Eisenbrauns 1990, s. 3–29.
- Jazyki Azii i Afriki IV.1: *Semitskije jazyki*. Moskva: Nauka 1991, kapitoly Afrazijskije jazyki (s. 5–69), Akkadskij jazyk (s. 70–109), Drevnechanaanejskij, amorejskij, ugaritskij (s. 110–121), Ivrit (jevrejskij jazyk) (s. 122–155).
- Proto-Afrasian and Old Akkadian. A Study in Historical Phonetics. *Journal of Afro-Asiatic Languages* 4.1[1994], s. 125f.
- Addenda et Corrigenda to *Hamito-Semitic Etymological Dictionary* by V. Orel and O. Stolbova. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 146[1996], s.25–38.

Indoevropské jazyky

- Die Arier im Vorderen Orient. Ende eines Mythos. *Orientalia* 41[1972], s. 91–120.
- Očerki frigijskoj morfologii. *Baltistica: Priedas* II[1977], s. 169–195; anglická verze *Phrygian*. New York: Delmar 1985 (spoluautor V.P. Neroznak).
- K metodike issledovanij po ètičeskoj istorii (“kimmerijcy”). In: *Èmičeskije problemy istorii Central'noj Azii v drevnosti (II tys. do n. é.)*, ed. M. S. Asimov et al. Moskva: Nauka 1981, s. 90–100.
- O prarodine nositelej indoevropskich dialektov I-II. *Vestnik drevnej istorii* 1982/3, s. 3–30, 1982/4, s. 11–25 (anglická verze On the Original Home of the Speakers of Indo-European, *Journal of Indo-European Studies* 13[1985], 92–174).
- Sravnitel'noje jazykoznanije, istorija i drugije smežnyje nauki. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnejšaja istorija Vostoka* 2. Moskva: Nauka 1984, s. 3–20.
- Recenze knihy Allan R. Bomhard: *Indo-European and the Nostratic Hypothesis*. Charleston: Signum 1995 - *Mother Tongue* 1[1995], s. 219–222.